

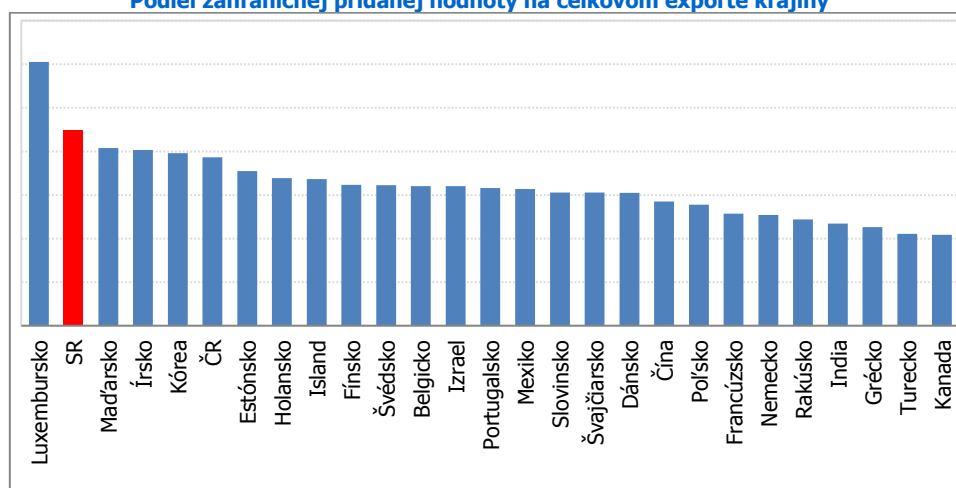
Analytický komentár

Naozaj je náš rast takmer 100% závislý od zahraničia ?

Vysoká dovozná náročnosť exportu SR znižuje mieru závislosti HDP od exportných trhov

Národná banka Slovenska vo svojej poslednej strednodobej predikcii v roku 2012 (P4Q 2012)¹ prvýkrát zverejnila štruktúru rastu HDP, v ktorej použila rozklad rastu HDP na exportné trhy a HDP bez exportných trhov. Tento iný pohľad na rast ekonomiky vyplýva z vysokého podielu exportu a importu na HDP a odlišnej dovoznej náročnosti jednotlivých výdavkových kategórií HDP. V roku 2012 podiel exportu tovarov a služieb na hrubom domácom produkte prevýšil 95%, čo na prvý pohľad naznačuje - a často je to tak aj nesprávne interpretované - že zahraničný dopyt po našich tovaroch a službách tvorí takmer celý hrubý domáci produkt. **V skutočnosti je priamy vplyv exportu na tvorbe HDP výrazne nižší na úrovni niečo vyššie jednej tretiny, keďže väčšia časť exportu sa nevyrába u nás, ale prichádza do ekonomiky SR zo zahraničia vo forme importu.** Vysokú náročnosť exportu na importoch podporuje aj štúdia OECD, podľa ktorej má ekonomika SR jeden z najvyšších podielov zahraničnej pridanej hodnoty (importu) na celkovom exporte krajiny.

Podiel zahraničnej pridanej hodnoty na celkovom exporte krajiny

Graf 1
Zdroj: OECD

Už zo samotnej definície HDP je zrejmé, že import tovarov a služieb nie je zdrojom rastu HDP, ale slúži len na zabezpečenie uspokojenia jednotlivých výdavkových kategórií HDP. V takýchto prípadoch je pohľad na štruktúru rastu ekonomiky cez tzv. čistý export skreslený a neodzrkadľuje skutočný vplyv exportov tovarov a služieb na rast HDP. Štandardnú identitu HDP podľa výdavkových kategórií tvorí súčet zložiek **domáceho dopytu**² (DD) a **čistého exportu**, teda rozdielu medzi **exportom tovarov a služieb** (X) a **importom tovarov a služieb** (M).

$$\text{HDP} = \text{DD} + \text{X} - \text{M}$$

¹ http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Publikacie/PREDIK/2012/protected/P4Q-2012.pdf

² Domáci dopyt - súčet zložiek konečnej spotreby domácností, konečnej spotreby neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam, konečnej spotreby verejnej správy a tvorby hrubého kapitálu

Pri hodnotení externej rovnováhy ekonomiky je vzájomná relácia medzi exportom a importom opodstatnená. Saldo obchodnej výmeny tovarov a služieb (čistý export) je významným ukazovateľom konkurencieschopnosti ekonomiky a je z neho možné identifikovať ďalšie dôležité signály v ekonomike (napr. udržateľnosť výmenného kurzu, znaky prehrievania ekonomiky). Na druhej strane analýza ekonomického rastu cez jednotlivé výdavkové zložky HDP dáva detailnejšie odpovede na štruktúru ekonomického rastu, avšak zaužívaný „klasický“ pohľad na jednotlivé kategórie môže byť skresľujúci. Vyplyva to z samotnej konštrukcie jednotlivých kategórií, kde v každej položke je časť, ktorá nie je generovaná pridanou hodnotou v domácej ekonomike, ale je dovezená a danou kategóriou spotrebovaná. Súčet importov pre jednotlivé kategórie tak dáva spolu agregovaný import za celú ekonomiku. Ak by napríklad za rastom domáceho dopytu bol dovoz 10 lietadiel, tak by to pri klasickom pohľade na štruktúru dynamiky rastu HDP indikovalo, že k rastu HDP prispeli silnejšie investície a naopak „poklesli“ by (čisté) exporty. V takomto zjednodušenom príklade by samozrejme investície nevyprodukovali žiadny rast na Slovensku a naopak vplyv exportov sa neznížil, napriek tomu, že by to klasický rozklad rastu HDP naznačoval.

Podstata importu teda spočíva v uspokojení ostatných zložiek HDP a to buď priamo, kedy sa spotrebúvajú tovary a služby priamo dovezené, alebo nepriamo, kedy sa import využije ako súčasť produkcie domácich tovarov resp. služieb. **Import je spojený buď s uspokojením domáceho dopytu (M_{DD}) alebo import určený na produkciu exportov (M_X):**

$$M = M_{DD} + M_X$$

Následne v identite HDP môžeme import prepojiť s jednotlivými výdavkovými položkami a takto vyčíslieť skutočné príspevky jednotlivých zložiek k rastu HDP, teda vyčíslieť rast HDP tvorený exportnými trhmi a rast HDP po odpočítaní exportných trhov:

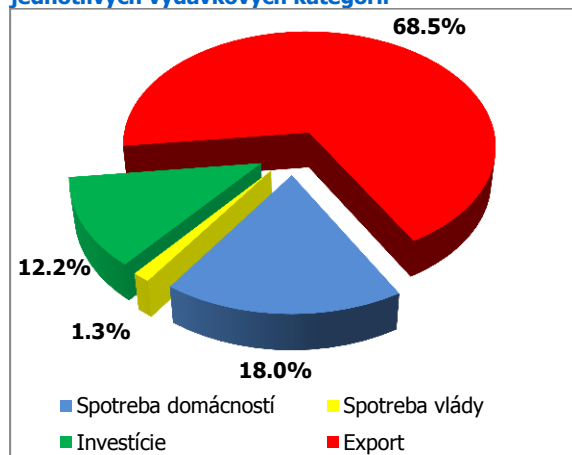
$$HDP = \underbrace{DD - M_{DD}}_{\text{HDP bez exportných trhov}} + \underbrace{X - M_X}_{\text{HDP exportné trhy}}$$

Takéto členenie pohľad na vývoj HDP vystihuje lepšie, samostatne môžeme analyzovať vplyv domáceho dopytu a zahraničného dopytu (exportu) na skutočnú tvorbu HDP. Kým tradičný pohľad na štruktúru HDP často nesprávne interpretuje, že pokles ekonomickej výkonnosti našich obchodných partnerov o 1 percentuálny bod (p.b.) pri podiele exportu na HDP približne 95% automaticky spomalí našu ekonomiku o 0,95 p.b., rozčlenenie importu medzi jednotlivé výdavkové kategórie HDP tento skreslený pohľad vylučuje. Pri zmenách v dopyte po našich exportoch musí automaticky dochádzať aj k zmenám v importoch, ktoré sú určené na produkciu exportne orientovaných tovarov a služieb a vyčíslenie príspevku exportných trhov k rastu HDP už zohľadňuje aj dovoznú náročnosť exportov. **Príspevok exportných trhov k rastu HDP tak predstavuje len tú časť exportu, ktorý je vytvorený v domácej ekonomike.**

Samotná štatistická dekompozícia importu podľa jednotlivých výdavkových kategórií k dispozícii nie je a je potrebné pristúpiť k jej odhadu. Do úvahy prichádza niekoľko prístupov, na základe ktorých môžeme rozdeliť import medzi jednotlivé výdavkové kategórie (ekonometrický odhad, odhad komplexných koeficientov dovoznej náročnosti na základe input-output tabuľky, odhad využitím komoditnej štruktúry importu). Využitím týchto prístupov je **importná náročnosť exportu SR odhadnutá približne na 60% a domáceho dopytu na 31%**. Pri detailnejšom pohľade na domáci dopyt dominuje vysoká importná náročnosť investícií (51%), nasleduje konečná spotreba domácností s podielom približne 30% a najmenší podiel dovozu je v kategórii spotreby vlády, kde sa podiel importu odhaduje na 7%. V skutočnosti dovozná náročnosť v ekonomike nie je stabilná, ale v čase môže kolísať, resp. v prípade tranzitívnych ekonomík môže sa postupne meniť. K dispozícii nie je však dostupnosť input-output tabuliek pre každý rok a tak pre tieto analytické účely sa predpokladá konštantný vývoj dovoznej náročnosti jednotlivých kategórií.

Pre rok 2012 je možné takto odhadnúť aj štruktúru dovozu, kde viac ako 68% importu do SR bolo určeného na export. Zvyšná časť v objeme približne 32% celkového importu sa spotrebovala v domácej ekonomike. Pre konečnú spotrebu domácností smerovalo 18% celkového importu, v prípade investícií to bolo viac ako 12% a len 1,3% na spotrebu vlády.

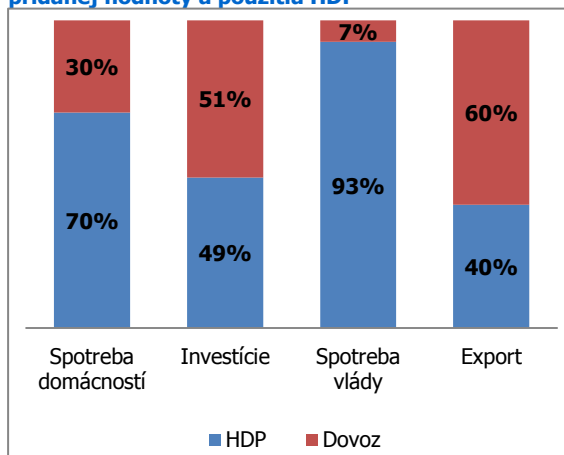
Odhad štruktúry dovozu v roku 2012 podľa jednotlivých výdavkových kategórií

Graf 2

zdroj: ŠUSR, NBS prepočty

Odhad štruktúry ekonomiky SR z hľadiska tvorby pridanej hodnoty a použitia HDP

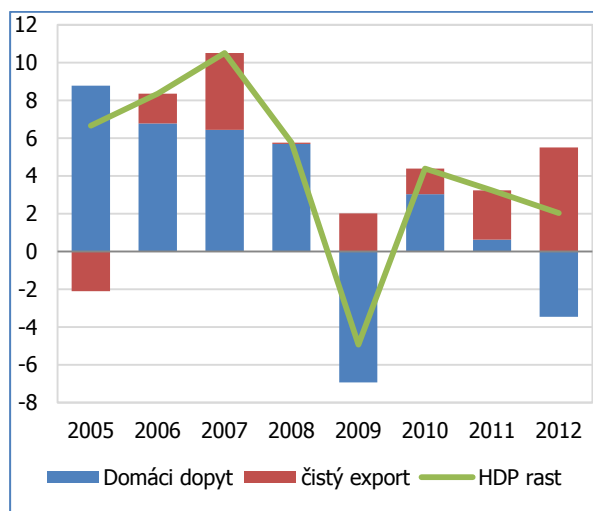
Graf 3

Znamená to, že na jednu jednotku exportu domácich tovarov a služieb pripadá priemerne 0,6 jednotky importu a na jednu jednotku domáceho dopytu je potrebné 0,3 jednotky importu. Pridaná hodnota (a tým aj HDP), ktorá sa vytvorí v domácej ekonomike tak predstavuje v prípade exportu 40% a v prípade domáceho dopytu takmer 70%. Pri podiele exportu na HDP približne 95% (rok 2012), tak **skutočný príspevok exportných trhov na tvorbe HDP tvorí približne 38%**. Zvýšenie zahraničného dopytu po našich exportoch o 1 p.b. by naznačoval, že rast HDP sa zvýši o 0,38 p.b. Tu je na mieste potrebné zdôrazniť, že ide o priamy vplyv exportu na tvorbu HDP. Ak by sa uvažovalo aj so sekundárnym prenosom pridanej hodnoty do ekonomiky, tak by sa pri pozitívnom impulze zahraničného dopytu neočakával len nárast HDP cez export, ale časť by bola podporovaná aj cez vyšší domáci dopyt (vyšší objem vyplatených miezd a následný pozitívny efekt v spotrebe domácností a pod.). V takomto prípade by rast HDP bol mierne vyšší, ako len cez priamy vplyv a to približne o 0,46 p.b., pričom tento pozitívny efekt by bolo možné očakávať aj v raste v nasledujúcom roku.

Typickým príkladom nevyhnutnosti použitia „správneho“ pohľadu na štruktúru importov a ich vzťah k zahraničnému a domácejmu dopytu je zhodnotenie ekonomického vývoja SR v roku 2009, kedy ekonomika bola výrazne zasiahnutá globálnou ekonomickou krízou. Domáci dopyt sa výrazne prepadol a čistý export k dynamike rastu vizuálne prispel pozitívne. Na prvý pohľad pozitívne číslo v čistom exporte naznačuje, že v zahraničnom obchode sa globálny prepád svetového dopytu neprejavil. Pri prepade exportu o viac ako 16% v roku 2009 je to veľmi skresľujúci pohľad. Spomedzi všetkých výdavkových kategórií bol najviac zasiahnutý práve export. Je zrejmé, že v danom prípade rozhodujúcu úlohu pri pozitívnom príspevku čistého exportu k rastu HDP zohral import. Klasický prístup nabáda preto na nesprávnu interpretáciu skutočného príspevku exportu na tvorbu HDP. Prepád importu bol výraznejší (takmer 19%), saldo zahraničného obchodu sa v porovnaní s rokom 2008 zlepšilo a tým čistý export pozitívne prispel k rastu HDP. Pohľad na vývoj ekonomiky pri zohľadnení importu do jednotlivých výdavkových komponentov v grafe 5 už eliminuje skresľujúci pohľad na spotrebovaný domáci produkt v jednotlivých výdavkových kategóriách. Rozčlenením importu medzi jednotlivé výdavkové kategórie môžeme kvantifikovať skutočný vplyv exportných trhov na vývoj HDP. Pri takomto pohľade na dynamiku vývoja HDP je zrejmé, že analyzovaný rok 2009 v porovnaní s predchádzajúcim grafom 4 správnejšie odzrkadľuje zdroj ekonomického rastu.

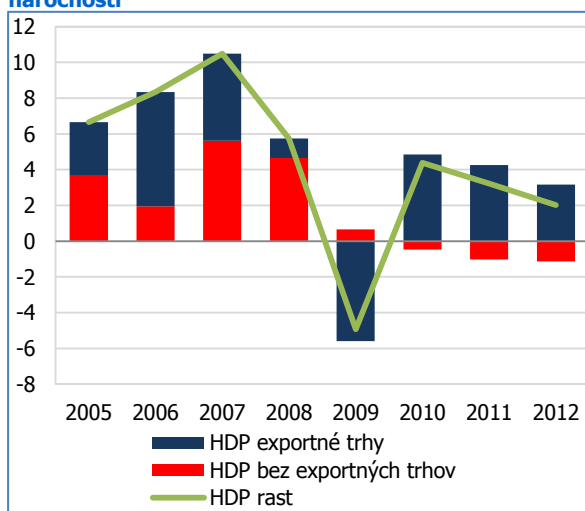
Kým do roku 2008 bol rast HDP ťahaný všetkými výdavkovými kategóriami, globálna kríza v roku 2009 tento trend zmenila. Po prepade globálneho dopytu v roku 2009 došlo aj k prepadu exportu SR, avšak domáci dopyt ešte mierne prispieval k rastu HDP (aj kvôli fiškálnej expanzii). Od roku 2010 príspevok domáceho dopytu k rastu HDP je negatívny a mierne sa prehľbuje. Celý ekonomický rast, ktorý ekonomika od roku 2010 zaznamenala je tak ťahaný výlučne exportom, nakoľko domáci dopyt je tlmený aj konsolidáciou verejných financií.

Klasický pohľad na štruktúru rastu HDP

Graf 4

Štruktúra rastu HDP po zohľadnení dovozných náročností

Graf 5

zdroj: ŠÚSR, NBS prepočty

Importom očistené výdavkové kategórie HDP obohacujú pohľad na vývoj ekonomiky, ktorá je nerovnomerne závislá na importe. Klasický náhľad na výdavkové kategórie HDP nie je možné týmto prístupom plne nahradiť, avšak interpretácia ekonomiky týmto dostáva ďalší rozmer, ktorý je nevyhnutný hlavne v malých otvorených ekonomikách a v obdobiach výraznejších zlomov či už v domácom alebo zahraničnom dopyte.

Branislav Rel'ovský (branislav.relovsky@nbs.sk)